

Vervolging van roofvogels in Nederland in 2020

Rob G. Bijlsma & Peter W. van Tulden

De beschrijving van de vervolging van roofvogels in 2020 is gebaseerd meldingen en doodvondsten die aan de Politie werden doorgegeven, bij het Central Veterinary Institute (CVI, Lelystad onderdeel Wageningen UR) binnenkwamen, of op de nestkaarten nader werden omschreven (WRN & SOVON). Er werd en wordt geregeld over gerapporteerd (Werkgroep Vogelsterfte 1981, van Ooijen 1985, Spienburg *et al.* 1989, Quist 1992, Bijlsma 1993, van Lieshout *et al.* 1997, Zoun 2000, 2007, Bijlsma *et al.* 1998-2020, Bos 2011). Dit verslag vormt er de voortzetting van.

Werkwijze

CVI

Vergiftiging, klemmen en afschot worden op gestandaardiseerde wijze door CVI onderzocht. De eerste onderzoeksstap omvat sectie, in een aantal gevallen aangevuld met microbiologisch onderzoek. Macroscopisch onderzoek aan krop- en maaginhoud is van belang bij het vaststellen van vergiftiging en het opsporen van de mogelijke bron en toedracht. Aanwezige hagelkorrels of kogels worden uit het kadaver verwijderd en verzameld als bewijsmateriaal en/of voor eventueel onderzoek op lood. Indien de sectiebevindingen of anderszins verstrekte gegevens vervolgonderzoek vergen, wordt (orgaan)materiaal verzameld voor chemisch-toxicologisch onderzoek. Op basis van de anamnese en de bevindingen van de eerste onderzoeksstap worden inzendingen aangemerkt voor vervolgonderzoek (Zoun 2000, 2007). Na overleg met de inzender wordt of niet chemisch-toxicologisch onderzoek uitgevoerd.

Vanwege de kosten, en ook doordat er meestal een daderindicatie moet zijn (de inzender moet een idee hebben wie de dader is), worden nauwelijks nog dode roofvogels ingeleverd, en indien wel, niet altijd onderzocht op aanwezigheid van gif (afhankelijk van inzender en regio). Het materiaal blijft minimaal een jaar bewaard, en kan op een later tijdstip alsnog worden geanalyseerd als het onderzoek dat vraagt in verband met een gerechtelijke zaak tegen een persoon.

Werkgroep Roofvogels Nederland

De verstoring van roofvogelnesten wordt bijgehouden door de nestcontroleurs. Er wordt gekeken naar sporen rond het nest, klimsporen, afgebroken takken, schotsporen, schade aan eieren of nesten en andere vreemde zaken. Dit wordt op de nestkaart vermeld. Daarnaast worden meldingen en opmerkingen van omwonenden opgetekend; deze kunnen licht werpen op duistere praktijken, zoals verstoringen van nesten (wat wij zelden voor onze ogen zien gebeuren, maar waarvan we de sporen wel aantreffen), schoten (al dan niet samenvallend met de mislukking van een nest), illegale activiteiten (vaak 's nachts) en bezigheden in houtwallen en op het land (opzettelijk snoeien bij nest, graafwerk idem). De interpretatie van sporen is

uitgewerkt in een handleiding (Jansman 2001).

Via de veldwaarnemers kwamen veel meldingen binnen van grootschalige bos- en andere werkzaamheden; daarbij worden de bestaande regels vaak genegeerd, of zodanig soepel geïnterpreteerd dat het werk hoe dan ook voortgang kan vinden. Óók pal naast nesten, óók als nestomgeving wordt vernield. Van verstoring door festivals en andere evenementen in de open lucht kwamen in 2020 geen meldingen binnen.

Resultaten

Vergiftiging

Er werden zeven gevallen van vergiftiging geconstateerd (Tabel 1), naast de gebruikelijke Buizerds (5) ook een Havik (1) en een Rode Wouw (1). De Rode Wouw betrof een mannetje in Groningen. We weten al geruime tijd dat deze soort gevoelig is voor gif, en uitgelegd vergiftigd aas in het bijzonder. Niet alleen deze vergiftigde vogel bewijst dat opnieuw, ook de verdwijning van twee gezenderde Rode Wouwen onder verdachte omstandigheden wijzen nadrukkelijk op de kwetsbaarheid van wouwen voor kwaadwillende mensen (van Rijn *et al.* 2021a).

Tabel 1. Doodsoorzaken van roofvogels in relatie tot menselijk handelen in Nederland in 2020; afschot = zoals vastgesteld door CVI, doorschieten van nesten en afschieten van broedvogels is onder nestverstoring gerangschikt. *Causes of death of raptors, inflicted by humans in The Netherlands in 2020 (shot = as determined during dissection).*

Soort <i>Species</i>	Gif <i>Poison</i>	Klem/kooi <i>Trap</i>	Afschot <i>Shot</i>	Nestverstoring <i>Nest disturbance</i>
Rode Wouw <i>Milvus milvus</i>	1	0	0	1
Bruine Kiekendief <i>Circus aeruginosus</i>	0	0	2	4
Grauwe Kiekendief <i>C. pygargus</i>	0	0	1	0
Havik <i>Accipiter gentilis</i>	1	0	0	6
Buizerd <i>Buteo buteo</i>	5	0	0	20
Boomvalk <i>Falco subbuteo</i>	0	0	0	1
Torenvalk <i>F. tinnunculus</i>	0	0	0	5
Slechtvalk <i>F. peregrinus</i>	0	0	0	1
Totaal <i>Total</i>	7	0	3	38

Over een langer tijdvak bekeken lijkt vergiftiging wat minder prominent geworden. Vóór 1995 was gif een wijd verspreid probleem, al valt niet te zeggen hoe zich dat verhiel tot nestverstoringen (toen niet landelijk bijgehouden). In 1995-2019 maakte gif nog steeds 32% van de opzettelijke doodsoorzaken uit (op 3031 gevallen; zie Bijlsma *et al.* 1998-2020), maar waren nestverstoringen al goed voor 63% van de gevallen. Zelfs sterfte door klemmen kwam toen nog voor, al verdween dat na 2000 vrijwel geheel uit zicht. In 2020 is het aandeel van gif nog verder gezakt (naar 15%

van 46 gevallen, mogelijk ondergewaardeerd doordat er nog maar zo weinig worden aangeboden of in behandeling worden genomen bij het CVI).

Afschot

Afschot werd door het CVI driemaal vastgesteld (Tabel 1), en wel bij 2x bij Bruine Kiekendief (beide gevonden bij Creil in de Noordoostpolder) en 1x bij Grauwe Kiekendief (bij Dronten, in Oostelijk Flevoland). Op de nestkaarten werden nog eens vier gevallen nadrukkelijk genoemd (ondergebracht bij de nestverstoringen), namelijk 3x bij Buizerd (Friesland 1x, Noord-Brabant 2x) en 1x bij Havik (Noord-Brabant).

Nestverstoring

De meeste nestverstoringen werden gemeld voor Havik en Buizerd, Torenvalk en Bruine Kiekendief (Tabel 1). Nestverstoringen zijn soms het bij-effect van werkzaamheden, soms ook opzettelijk door versturende activiteiten bij het nest te ondernemen (waterkanon op een torenvalkenkast zetten, jachthut vlakbij nestboom). De mogelijke verstoring van een nest van Rode Wouw door fotografen en andere belangstellenden op de ZW-Veluwe was extra wrang gezien in het licht van de kolonisatie van een nieuwe broedlocatie (van Rijn *et al.* 2021b).

Discussie

De 3199 ingezonden nestkaarten (tot en met 15 januari 2021) beschouwen we als een representatieve steekproef van de Nederlandse roofvogelbevolking. Net als in eerdere jaren werden er per soort substantiële steekproeven getrokken uit het totale aantal paren dat Nederland telt (met de Rode Wouw als uitbijter; van die soort werd 100% van de Nederlandse populatie gedekt): 18% bij Bruine Kiekendief, 18% bij Havik, 21% bij Buizerd, 22% bij Boomvalk, 23% bij Torenvalk en 29% bij Slechtvalk.

De verhouding verstoord:niet-verstoord, zoals gevonden op de nestkaarten, kan dan over de Nederlandse populaties van de respectievelijke soorten worden omgeslagen (Tabel 2). Die extrapolatie levert een landelijk totaal van 375 opzettelijke nestverstoringen op, waarvan het merendeel betrekking heeft op Buizerds (enkele 100-en). Van Bruine Kiekendieven, Haviken en Torenvalken moeten van elk enkele tientallen nesten zijn verstoord. Het procentuele aandeel verstoorde nesten lag het hoogst bij Rode Wouw, wat maar aangeeft hoe kwetsbaar soorten zijn waarvan het aantal broedparen zeer beperkt is. Dat Rode Wouwen er zo lang over deden om zich als reguliere broedvogel te vestigen in Nederland, heeft waarschijnlijk mede met deze kwetsbaarheid te maken. Dat maakt het zelfzuchtige fotografengedrag nog kwalijker dan het al is. Sterker, fotografenverstoring komt nu bovenop onvervroren roofvogelvervolgving door roofvogelhaters, economisch gedreven verstoringen (land-, bos- en natuurbouw, verstedelijking) en verstoringen door de fun-industrie (festivals, recreatie). Al valt er veel voor te zeggen om natuurfotografie onder de fun-industrie te rubriceren.

Tabel 2. Berekening van het totale aantal nestverstoringen in Nederland in 2020, waarbij 1 = aantal ingestuurde nestkaarten, 2 = aantal nestverstoringen op nestkaarten, 3 = percentage verstoorde nesten, 4 = maximum aantal paren in Nederland in 2013-15 (Hustings & Koffijberg 2018), en 5 = aantal berekende nestverstoringen in Nederland op basis van kolommen 3 en 4. *Calculation of the number of deliberately destroyed nests in The Netherlands in 2020, with 1 = no. of nest cards, 2 = number of destroyed nests on nest cards, 3 = percentage of destroyed nests based on columns 1 and 2, 4 = population size in The Netherlands in 2013-15 (after Hustings & Koffijberg 2018), and 5 = calculated number of destroyed nests in The Netherlands based on columns 3 and 4.*

Soort Species	1	2	3	4	5
Rode Wouw <i>Milvus milvus</i>	22	1	4.5	22	1
Bruine Kiekendief <i>C. aeruginosus</i>	190	4	2.1	1050	22
Havik <i>Accipiter gentilis</i>	372	6	1.6	2100	34
Buizerd <i>Buteo buteo</i>	974	20	2.1	13.500	284
Boomvalk <i>Falco subbuteo</i>	125	1	0.8	575	6
Torenvalk <i>F. tinnunculus</i>	1140	5	0.4	5000	25
Slechtvalk <i>F. peregrinus</i>	58	1	1.7	200	3

Summary

Bijlsma R.G. & van Tulden P.W. 2021. Raptor persecution in The Netherlands in 2020. De Takkeling 29: 49-53.

Persecution in The Netherlands was recorded via autopsies of raptors found dead in the field, and by checking nests for human-caused failures. Poisoning was recorded seven times (1x Goshawk, 6x Buzzard). Shooting was diagnosed as the cause of death in 2 Marsh Harriers and 1 Montagu's Harrier by the Central Veterinary Institute (plus 5x mentioned as the cause of nest failure). Human-disturbed nests were recorded 38 times, with Buzzards the most frequent victims. Based on the sample of 3199 raptor nests, and the relative frequency of species-specific nest destruction, it is calculated that at least 375 nests must have been disturbed or destroyed in 2020, either intentionally or increasingly as collateral damage caused by management measures (especially in nature reserves), farming, construction, maintenance and recreation. The disturbance of a Red Kite nest by nature photographers was a novum, as was the shooting of a female Montagu's Harrier at the nest.

Literatuur

- Bijlsma R.G. 1993. Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels. Schuyt & Co., Haarlem.
 Bijlsma R.G. *et al.* (van Kuik H., Schipperijn J., van Swieten R., Zoun P. & van Tulden P.W.) 1998-2020. Vervolging van roofvogels in Nederland in 1997-2017. De Takkeling 6: 54-61, 7: 52-58, 8: 52-59, 9: 53-60, 10: 49-55, 11: 55-63, 12: 55-63, 13: 57-64, 14: 102-118, 15: 39-47, 16: 56-64, 17: 51-55, 18: 34-40, 19: 52-57, 20: 46-52, 21: 49-56, 22: 55-59, 23: 52-60, 24: 61-66, 25: 61-66, 26: 48-53, 27: 46-50, 28: 48-53.

- Bos N. 2011. Bijdrage van Friesland aan de vervolging van broedende roofvogels in Nederland in 2000-09. *De Takkeling* 19: 58-65.
- Hustings F. & Koffijberg K. (red.) 2018. Vogelatlas van Nederland: broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos, Utrecht/Antwerpen.
- Jansman H. 2001. Herkenning en opsporing van roofvogelvervolging. Tweede herziene druk. Werkgroep Roofvogels Nederland, Appelscha.
- Lieshout H. van, Schipperijn J., Zoun P. & Bijlsma R.G. 1997. Roofvogelvervolging in Nederland in 1996. *De Takkeling* 5(1): 43-51.
- Ooijen A.J. van 1985. Roofvogelvervolging in Nederland. Nederlands Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.
- Quist M. (red.) 1992. Roofvogels: bedreigend of bedreigd? Werkgroep Roofvogels Noord- en Oost-Nederland, Appelscha.
- Rijn S. van, de Vries C., de Ruiters R & de Wilde W.J. 2021a. Mysterieuze verdwijningen van twee met zenders uitgeruste Rode Wouwen *Milvus milvus* uit Overijssel. *De Takkeling* 29: 56-72.
- Rijn S. van, Bijlsma R.G. & Bijmold F. 2021b. De mogelijke rol van natuurfotografen bij de mislukking van een broedsel Rode Wouwen *Milvus milvus* op de ZW-Veluwe. *De Takkeling* 29: 73-82.
- Spierenburg T.J., Zoun P.E.F. & Smit T. 1989. Poisoning of wild birds by pesticides. In: Baars A.J. & Over H.J. (red.), Wild bird mortality in the Netherlands 1975-1989: 23-29. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels/Centraal Diergeneeskundig Instituut, Lelystad/Zeist.
- Werkgroep Vogelsterfte 1981. Zwartboek roofvogelsterfte. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.
- Zoun P.E.F. 2000. Onderzoek naar de doodsoorzaken van wilde fauna ten behoeve van het opsporen van wetsovertredingen. Verslag over 1998. ID-Lelystad Rapport no. H99-2511. ID-Lelystad, Lelystad.
- Zoun P.E.F. 2007. Onderzoek naar de doodsoorzaken van inheemse wilde fauna. Verslag over 2006. CIDC-Lelystad, Lelystad.

Adressen:

RGB: Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse, rob.bijlsma@planet.nl
PWvT (Centraal Veterinair Instituut, CVI): Postbus 65, 8200 AB Lelystad, peter.vantulden@wur.nl